

חלק שביעי

ממערב לתעלת סואץ

תפיסת הסוללות מצפון לראש הגשר

שלוש הפלוגות שחצו את התעלה עם חשכה נקלעו לתוך ההפגזה על הגשר. הן מצאו מחסה בבונקרים מצריים, שחלקם היו נטושים וחלקם תפוסים על ידי גדוד צנחני המילואים שצלח את התעלה. בחסות ההפגזה ניסה כוח קומנדו מצרי לתקוף את הסוללות הצפוניות ביותר, שהוחזקו על ידי החטיבה של דני מט, ונהדף. פלוגה ג נשלחה, אפוא, על ידי מג"ד המילואים, דן זיו, לאבטח את הסוללה שלאורך הדרך המובילה מן הגשר מערבה מפני התקפה אפשרית. הפלוגה שהתה כמחצית מהלילה מחוץ לבונקרים, תחת ההפגזה הנמשכת.¹³⁴

עם בוקר ניתנה לפלוגות הוראה להסתדר על הדרך ולהיות מוכנות להמשך תנועה רגלית. לא היה ידוע מה מטרת התנועה ומה הם היעדים. החיילים נזקקו בדחיפות למים ולאוכל. כן היה צורך לבצע ניסוי כלים וזמן להשלמת ההתארגנות שהופסקה בבהילות ביום הקודם עם תחילת המסע אל הגשר. מפקדי הפלוגות קיימו

¹³⁴ שמעון גולן, *מלחמה ביום הכיפורים*, עמ' 1041. למעט ההפניות לספרו של שמעון גולן, החלק הזה מבוסס על החוברת *הגדוד במלחמה*, עמ' 34 ואילך.

שיחה עם עוזי יאירי שבעקבותיה שוחח עוזי עם מפקד האוגדה, שרון, ושכנע אותו לדחות את תחילת התנועה. שרון עמד תחת לחץ חזק של מפקדיו להתחיל לנוע צפונה ולכבוש את הסוללות, אבל הבין את מצבו של הגדוד והחליט את ההחלטה על אף הלחץ, שהחל בשר הביטחון ועבר אליו דרך הרמטכ"ל ומפקד הפיקוד. אחר הצהריים הגיע הרמטכ"ל לחפ"ק האוגדה ושרון אמר שבכוונתו להתקדם עד איסמעיליה. לטיהור הגדה המערבית לכל אורכה, עד קנטרה, הסביר, יידרשו שבוע עד עשרה ימים אם הלחימה המצרית תהיה עקשנית.¹³⁵

בעת שהפלוגות השלימו את התארגנותן והצטיידו במזון ובמים, יצאו איציק מרדכי ומפקדי הפלוגות לסיור בצפון ראש הגשר וצפו על המוצב המצרי (רמפה ז-סגול). מוצב זה היה היעד להתקפה הגדודית, שהפכה עתה מהתקפת יום להתקפת לילה. בדרך הם חלפו על פני גשר הגלילים שהגיע לבסוף אל התעלה והנחתו הסתיימה בדיוק באותה שעה. לקראת הצהריים, לאחר הפגזה כבדה נוספת על אזור הגשר, משולבת בתקיפה מן האוויר, הושגו כלי רכב אחדים שהעבירו את הגדוד בכמה סבבים לקצה הצפוני של ראש הגשר, סמוך למתג 30 בציר מסכה, הוא הדרך שלאורך תעלת המים המתוקים. זו היתה נקודת ההתחלה של המסע לעבר הסוללות.

אחרי 11 בלילה עדכן בר-לב את שר הביטחון ש"אוגדה 143 החלה אחר הצהריים בטיהור החיץ החקלאי והיא ממשיכה בכך גם בלילה".¹³⁶ אכן, בשעות אחר הצהריים המאוחרות, לקראת חשכה, נתן מרדכי קבוצת פקודות קצרה למפקדי הפלוגות והסביר את התוכנית. עם חשכה החלה התנועה לעבר ז-סגול. בדרך התפצלה

135 גולן, מלחמה ביום הכיפורים, עמ' 1046, 1054.

136 שם, עמ' 1075.

מן הגדוד פלוגה ד, שתחת פיקוד דרורי, הסמג"ד, היתה צריכה לכבוש כפר של חושות מדרום-מערב לסוללה. שאר הגדוד נע בסדר הבא: פלוגות ב ו-ה מובילות, אחריהן פלוגת ההנדסה, התאג"ד, ולבסוף – פלוגה ג.

לקראת חצות הגיע חוד הגדוד לקרבת הגדרות, זיהה אותן והחל להתקרב אליהן בשקט. באותו זמן טיווחה הארטילריה את הסוללה. מיד אחר כך נפתחה הפגזה מצרית של כמה גדודי ארטילריה – החזקה ביותר הזכורה בגדוד במהלך המלחמה. כדי להימנע מחזרה על אירועי ציר טרטור, התרחק המג"ד מן הגדרות. שתי הפלוגות הראשונות – ב ו-ה ופלוגת ההנדסה – מצאו מחסה בתעלת מים רדודה והתפזרו לאורכה בטור ארוך. חובשי התאג"ד וחיילי פלוגה ג נותרו מאחוריהן דבוקים לקרקע בשדה תירס. ההפגזה נמשכה בעוצמה רבה יותר משעה, ולחיילים הצמודים לקרקע נראה היה שמדובר בזמן ממושך עוד יותר. הם היו עייפים כל כך שמקצתם נרדמו ונחרוניהם התמזגו עם קול נפץ הפגזים.

במזל רב הסתיימה ההפגזה בשני פצועים בלבד שפונו לאחור על ידי פלוגה ב. בחיפוי ההפגזה הכבדה פינו המצרים את ז'סגול ועוד שני מוצבים מצפון לה. כאשר פלוגת ההנדסה הסתערה על הסוללה הראשונה היא מצאה אותה נטושה, בעוד שבעת בה התקרבו הכוחות לגדרות שעתיים קודם לכן היה ברור שהיא תפוסה. לקראת שחר השתלטה פלוגה ג על סוללה נוספת מצפון לז'סגול. גם סוללה זאת היתה ריקה למעט כמה חיילים שלא הספיקו להימלט, הסתתרו בבונקרים בתחתית הסוללה וחוסלו על ידי מחלקתו של רוני בר-ניר.

למחרת, 20 באוקטובר, בבוקר, נמשכה ההתקדמות הרגלית צפונה ופלוגה ג תפסה עוד שלוש סוללות לאורך התעלה, שהיו ריקות למעט מספר שבויים מצרים שלא הספיקו להימלט. צפונה

משם פעל כוח שריון שהשתלט על הסוללות בגזרתו וההתקדמות פסקה. הגדוד פנה מערבה אל החיץ החקלאי והתרכז באחד הפרדסים, למעט פלוגות ב ו-ה שנשארו לאבטח את הסוללות שנתפסו.

בשעות הצהריים קיבל הגדוד הוראה לנוע רגלית צפונה לאורך ציר מסכה. כוח של צנחני מילואים נע במקביל דרך השטח הסבוך של החיץ החקלאי, וכוח אחר נע לפני הגדוד על ציר מסכה. מדי פעם חלף הגדוד על פני חוליות שהושארו על ידו לאבטח את המעברים על תעלת המים המתוקים. מצב האספקה הוסיף להיות בכי רע וכמה חיילים שהיו קרובים להתייבשות פונו לאחור בעזרת כלי רכב מזדמנים. בשלב זה היתה לגדוד משאית אחת בלבד, ש"הוחרמה" על ידי דובדבני ושנשאה עליה את כל "רכושו" של הגדוד.

התנועה צפונה התנהלה ללא אירועים מיוחדים, עד שסמוך לחשכה, בעת שהגדוד הגיע לאזור מסכה 24, התברר שהמצרים פוצצו את הדרך והציפו אותה במימי תעלת המים המתוקים כדי לחסום את התנועה עליה. כוח של צנחני מילואים שנע לפני הגדוד נתקל בכוח מצרי, היו לו נפגעים והוא נזקק לעזרה בחילוץ. הגדוד עצר במקומו, ואיציק מרדכי יחד עם חפ"ק מצומצם שלו ועם הפלוגה של אהרון סבג, שהיתה הרעננה ביותר מכל הפלוגות, המשיך צפונה לחלץ את הכוח שנתקל. איציק ועמו מחצית הפלוגה חלף על פני חיילי המילואים וחצץ בינם לבין המצרים ואילו המחצית השנייה של הפלוגה פינתה את הנפגעים. שאר הגדוד התארגן במקומו לאורך הציור לשינה ולאבטחה עצמית, עד שובו של כוח החילוץ.

בבוקר יום המחרת, 21 באוקטובר, היה על הגדוד להישאר במקומו ולאבטח את האזור. לקראת הצהריים התקבלה הוראה לנוע לאחור למנוחה ולהתארגנות במחנה צבאי מצרי נטוש מן הצד המערבי של תעלת המים המתוקים. עם הגיעו למחנה קידמה את

פני הגדוד הפגזה מצרית. המח"ט נקרא אל מפקד האוגדה, שרון, בחפ"ק היו באותה עת גם שר הביטחון ומפקד החזית. שרון הציג תכנית להשתלט על גשרי נפישא ולחסום את ציר קהיר-איסמעיליה. הוא קבל על אלוף הפיקוד, גונן, שאסר עליו להתקדם צפונה מקו דרכון-דרגש ממערב לתעלה כל עוד לא כבש את מיסורי ממזרח לה. בדיון שהתפתח בחפ"ק שאל דיין את עוזי יאירי לדעתו על תכניתו של שרון והאם היא בת-ביצוע. יאירי אמר שזו תהיה פעולה קשה ושהיא תהיה כרוכה באבדות רבות, כמו בהתקפה על מגנן הנ"ט המצרי בטרטור 42. הוא חזר על הדברים גם באוזני בר-לב.¹³⁷ בר-לב סיכם באומרו שאינו מתנגד להתקדמות צפונה מן החיץ החקלאי אך הוא רוצה לדחות אותה עד שידון על כך עם הרמטכ"ל. בשובו לדבלה פגש את הרמטכ"ל ואמר לו כי מבין המפקדים האמורים להוציא לפועל את תכניתו של שרון, מח"ט 14 תומך בה ואילו עוזי יאירי "ניטרלי".

עוזי יאירי שב מחפ"ק האוגדה ואחר הצהריים נקראו מפקדי הפלוגות לקבוצת פקודות במפקדת החטיבה. בשלב זה כללה חטיבה 35 מלבד גדוד 890 גם את גדוד 450 (בית הספר החטיבתי למ"כים) ושני גדודי מילואים של צנחנים בפיקודם של אפרים ברנד (גדוד 57) ושל דורון מור (מחצית מגדוד 66). המח"ט הציג את המשימה: כיבוש גשר הכביש וגשר הרכבת בנפישא שבמבואות איסמעיליה. היתה זו קבוצת הפקודות המסודרת הראשונה במלחמה. בפעם הראשונה קיבלו המפקדים נתונים כלשהם על האויב ויכלו לעיין בתצלומי אוויר, פוטוסטאטים ומפות לצורך לימוד השטח ותכנון הפעולה, ועובדה זו כשלעצמה תרמה רבות להעלאת המורל. כיבוש הגשרים נועד תחילה לליל 21-22 באוקטובר, אולם כאשר

¹³⁷ שם, עמ' 1107-1108.

קבוצת הפקודות התפזרה ומפקדי הפלוגות שבו לגדוד נודע להם כי הפעולה נדחתה ב-24 שעות – ללילה הבא. כך נותר זמן לנוהל קרב מסודר, להכנות, לתדרוך מפורט של הכוחות, להצטיידות נכונה, לארגון כוחות משנה ולתרגולם על מודל – וגם למנוחה.

הסיבה לדחייה היתה התנגדותו של אלוף הפיקוד גונן.¹³⁸ למחרת בבוקר, 22 באוקטובר, שונתה המשימה. כיבוש גשרי נפישה ירד בינתיים מעל הפרק. הגדוד קיבל 20 זחל"מים והיה צריך להתקדם צפונה לאורך ציר מסכה ממערב לתעלת המים המתוקים, ופלוגה אחת (של אהרון סבג) ממזרח לה, ולטהר אותו משרידי אויב אם נותרו כאלה לאורכו. פלוגה ג נשלחה לחפש דרך חלופית, למקרה שהמצרים פוצצו את הציר גם ממערב לתעלת המים המתוקים. לאחר כמה עיכובים כתוצאה משקיעות של זחל"מים וחילוצם התברר, כי הדרך פתוחה, והגדוד המשיך צפונה ללא בעיות כאשר פלוגה ג מובילה. מדי פעם נורו פגזי ארטילריה לפני הזחל"ם המוביל כדי לבחון את התגובה, ובצהריים הגיע החוד לאזור ורשה – שם נעצר והמתין.

בשעות אחר הצהריים נתקלה פלוגתו של סבג, שנמצאה ממזרח לתעלת המים המתוקים, בכוח מצרי ונכנסה לקרב. החיילים ירדו מהזחל"מים כדי לסרוק את השטח הסבוכ וחיילים מצרים השתלטו על אחד הזחל"מים הריקים. טנק שפעל עם הפלוגה ירה בזחל"ם זה והשמידו על המצרים שעלו עליו.

מהאזנה לשידורי הרדיו נודע כי בשעה 1900 באותו ערב עתידה להיכנס לתוקפה הפסקת אש. לקראת הפסקת האש נעשה ניסיון אחרון של גדוד צנחני מילואים בפיקודו של קצ'ה (שמעון כהנר), שפעל ממזרח לגדוד 890, להשתלט על מבואות איסמעיליה.

138 שם, עמ' 1114-1116.

שלווה טנקים נפגעו בניסיון ושישה מאנשי צוותיהם נהרגו. גם צנחני המילואים ספגו מספר אבדות ופינו כעשרים פצועים.¹³⁹ גדוד 890 נמצא בשולי הקרב הזה, על ציר מסכה במתג 18. המצרים הגיבו בהפגזה חזקה ומדויקת על שני צידי תעלת המים המתוקים, שנחתה גם על האזור בו עצרו הזחל"מים של הגדוד. איציק מרדכי הורה להיחלץ לאחור מן השטח המוכה.

בדרך הצרה, המוגבלת על ידי תעלת המים המתוקים מצד אחד וחושות של כפר מן הצד השני, אי אפשר היה לסובב את הזחל"מים הקדמיים ביותר והם היו צריכים להיחלץ בנסיעה לאחור תוך הכוונת הנהגים תחת אש מדויקת של המצרים. לפלוגה ג הצטרף באותו יום זחל"ם מצויד ומזווד למשעי של מדריכים מבה"ד 1, ומפקד פלוגתם, סא"ל נחיק מרק, הצטרף לזחל"ם של יואב גלבר שהוביל את הטור. באומץ רב יצא נחיק מן הזחל"ם, נצמד לדופנו וכיוון את הנהג לאט ובסבלנות בנסיעה לאחור עד שנחלץ מן השטח מוכה האש – כל אותה העת נפלו פגזים לתעלת המים המתוקים במרחק מטרים ספורים מן הדופן השנייה של הזחל"ם.

בין השעות 1900 ו-2000 הסתיימה ההפגזה ועמה שככה האש עד שפסקה כליל. הזחל"מים התקדמו למקומם הקודם וגילו מכתשי פגזים בדיוק באותם מקומות מהם נחלצו לאחור. פלוגה ג נותרה עד הבוקר בחניון לילה באזור ורשה, ואילו שאר הגדוד חזר לבסיס היציאה להתארגנות.

הפסקת האש הראשונה לא נשמרה והלחימה נמשכה, בעיקר בגזרה הדרומית באזור העיר סואץ. בצהרי 23 באוקטובר, הגיע שר הביטחון לחפ"ק של שרון ליד דרגש, ומשם יצא עם שרון לבקר את עוזי יאירי. שרון הציג תכנית לכבוש את איסמעיליה עם שלושה

¹³⁹ שם, עמ' 1136-1139.

גדודי צנחנים (890, 450 ו-57) שישתלטו על גשרי נפישא וחטיבת שריון שתעבור דרכם ותחסום את כביש קהיר-איסמעיליה. לשאלת דיין, האם הוא חושב שהדבר ניתן לביצוע, השיב יאירי בחיוב. הוא אמר כי הוא רואה באיסמעיליה יעד בפני עצמו ולא מקפצה להמשך, וביקש לקבל אפשרות לסיוע אווירי.¹⁴⁰

שוב הוטל על חטיבה 35 לכבוש את גשרי נפישא. גדוד 890 היה צריך להשתלט על גשר הכביש וגשר הרכבת ולכבוש את המוצבים המצריים שאבטחו אותם. נוהל הקרב נמשך ב-24 באוקטובר, כאשר במטכ"ל ובפיקוד עוד לא היה ברור גורלה של הפסקת האש. בשעות אחר הצהריים החל הגדוד לנוע אל שטח הכינוס, שנקבע באזור ורשה, היא הנקודה הקדמית אליה הגיע בהתקדמותו יומיים קודם לכן. סמוך לתחילת התנועה מכינוס להיערכות בוטלה המשימה לקראת כניסתה לתוקף של הפסקת האש השנייה והגדוד חזר לבסיסו במחנה המצרי הנטוש.

בדבלה גילה דיין התנגדות נחרצת מצד הפיקוד לתכניתו של שרון וסירוב להקצות לו את סיוע האוויר שהיה תנאי הכרחי לביצועה. דיין התרשם שההתנגדות היא יותר לשרון מאשר לתוכנית, ושוחח על כך עם הרמטכ"ל אחרי ששב לתל-אביב. אולם בערב הוא הודיע לרמטכ"ל כי אין לבצע את התוכנית מסיבות מדיניות, אחרי שקיסינג'ר ביקש מראש הממשלה לעצור פעולות התקפיות ולאפשר לבסס את הפסקת האש.

140 שם, עמ' 1175-1176.